

AKŞEHİR 'İN TARİHİ VE COĞRAFYASI

Akşehir İç Anadolu Bölgesinin batısında, en yüksek tepesi 2610 m. olan Sultan Dağlarının kuzey doğu eteklerinde, eğimli alan üzerine, boğaz denilen dar bir koyağın hemen önüne yerleşmiştir. Adıyla anılan ve ne yazık ki kurumak üzere olan göle ve verimli ovasına 60-70 m. tepeden bakar. Denizden yüksekliği, 1020 m. dir. 70000 civarında oturanı vardır. Anadolu geleneği olarak alüvyon kıyısına, eğimli bir alana yerleşmiştir. Dağa doğru, sırtını ormana vermiştir.

Akşehir 'de ilk yerleşim neolitik çağda başladığı, bölgede yapılan yüzey araştırmalarından anlaşılmaktadır. Bunu izleyen Kalkolitik, Eski Tunç, Hitit Frig, Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri sıralanabilir. Akşehir 'in çevresinde bulunan höyüklerden elde edilen küp ve gaga ağızlı testiler M.Ö. XVI yy. dek uzanan Hitit yerleşimini kanıtlamaktadır. Batıdan gelen deniz kavimlerinin (ege) göçlerinin etkisiyle gücünü yitiren Hititlerin yerini Frigya'lılar alır. Frigya'lıların izlerini burada çevrede yapılacak incelemelerle görmek mümkündür. Zira bugün Akşehir Arkeoloji Müzesi bahçesinde sergilenen Tanrıça Kybele 'li aslan heykelleri bunu kanıtlamaktadır. Aslan heykeli yapma geleneği, Hititler döneminden gelmektedir.

Kentin bulunduğu bölgeye Frigya Paroreia denilmektedir. Bu bölge doğrudan batıya uzanan bir çeşit dağ silsilesine sahiptir ve eteklerinde her iki tarafa geniş bir ova uzanır. Ovanın yakınlarında bulunan kentler; kuzeye doğru Philomelion (Akşehir) ve öte tarafta Pisidia yakınındaki Antiokheia (Yalvaç) denen kentler bulunur. Philomelion tamamıyla ovadır, demektir. Günümüz Akşehir 'in bulunduğu konum itibarıyla Sultan Dağlarından gelen erozyon tabakasının üzerine kurulduğundan, dağ eteği gibi görülmektedir. Helenistik Çağda, Galat Halkı yerleştiği ve yöreye Galatia dendiği halde, tarihsel bir alışkanlıkla Phrygia adının kullanılması alışkanlık haline gelmiştir.

Phrygia Kralı Midas 'm adını taşıyan pınar, (Midas 'ın Çeşmesi) bugünkü Ulupınar Köyündedir. O dönemden sonra Lidya'nın Şehir Piskoposlarından biri olan kentin yakınlarındaki Melles Köyü bugünkü hala Prensesin kocası Melas 'in adını taşımaktadır.

Hitit Krallarından II. Murşili 'ninFrigyadaki işgalini İzmir civarındaki Nef 'e (Nif=Kemalpaşa) kadar uzanmıştır. Onun zamanında Frigya 'da kuvvetli askeri garnizonlar kurulmuştur. Buna karşın Philomelion, Hitit siyasi hâkimiyetine girmiştir.

Frygia 'lılar gibi Lidyalılar da Çanakkale Boğazından Küçük Asya ya girmiş ve Kızılırmak'a kadar bu bölgeyi, siyasi hâkimiyeti altına almıştır. Bu istilada Philomelion 'nü da ele geçirirler ve yağmalarlar. Lidya Kralı Kraisos Pers Hükümdarı Darius 'a yenilince Lidya ve Frygia toprakları Pers egemenliğine girer. Böylece Akşehir, İ.Ö. 547/546 yıllarında Perslerin siyasi egemenliği altına girmiş olur.

Akşehir 'de Pers ve Helenistik dönem egemenliğinden sonra sırayla Roma ve Bizans istilaları takip eder. Roma 'nın Anadolu yönetim örgütü içinde İkonion 'a (Konya) bağlanır. Akşehir, Bizans şehre olan Konya ile birlikte bir çok defalar İslam ordularının istila ve yağmasına uğrar. İslam Devletlerinin şehirlerine yakın olduğu için güneyden yapılan her istila ve tecavüz hareketi ilk Konya ve Akşehir 'e olur.

Bizans'ın uç şehri olan Akşehir, önce Emevilerin sonra Abbasilerin Bizans 'la olan savaşları sırasında taraflar arasında sürekli el değiştirir. 1071 yılında Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun hükümdarı Alparslan 'ın Bizans İmparatoru Romen Diyojen ile yaptığı savaştan galip çıkmasından sonra Anadolu 'da bir Türkleşme hareketi başlar.

Bu hareketten sonra Anadolu 'da ve buna bağlı olarak Akşehir 'de bir değişim rüzgârı esmeye başlar. Anadolu Selçuklu Devletinin kurucusu Kutalmışoğlu Süleyman 1076-77 yıllarında Akşehir ' i almış ve böylelikle Akşehir oğuz Türklerinin egemenliği altına girer. Süleyman Şah zamanında, Türk kültürü beşiğini Konya ve buraya bağlı olan Akşehir ve çevresinde buldu. Daha sonra bu kültür, büyüyerek ve gelişerek, Konya'yı Türk kültürünün merkezi haline getirir. Süleyman Şah'ın 1086 da ölümü üzerine Anadolu Selçuklu Devletinin başına I. Kılıçaslan getirilir. Haçlılarla yapmış olduğu savaşlar neticesinde I. Kılıçaslan 1097 yılında başkenti olan İznik'i kaybeder ve aynı yıl içerisinde Konya'yı tekrar başkent yapar. Boğazlardan gelen Haçlı akınları, Konya 'dan önce Akşehir 'e yapıldığından ilk Akşehir yıkıma ve yağmaya uğruyordu. Selçuklu Devletinin Çökmesiyle Akşehir'i önce Eşrefoğulları, sonra da 100 yıl Hamitoğulları yönetir. Kent 1381 yılında Murat Hüdavendigar'a satılır. Yıldırım Beyazıt 1402 yılında Timur'a yenilince, Ferruhşah Mescidinin cenazelik bölümüne hapsedilir ve burada intihar eder. Fetret Döneminde kısa bir süre Karamanoğullarının eline geçen Akşehir, Fatih Sultan Mehmet tarafından 1467 yılında fethedilir ve Cumhuriyete kadar sürecek olan kesintisiz Osmanlı hâkimiyeti başlar.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemlerinde, Akşehir'in yüzyıllar boyunca gördüğü yağma ve istila sona erer. Şehir uzun yıllar ticaret ve yollarının kavşağı konumunda bulunması nedeniyle, ilk kez bu dönemde avantajlı durum haline gelmiştir. Yavuz Sultan Selim, Safevi Hükümdarı Şah İsmail üzerine yaptığı bir seferde Akşehir'de 8 yıl kalır. IV. Murad'ın Bağdat Seferine çıktığı zaman Akşehir'e uğradığı ünlü gezgin Evliya Çelebi 'nin, tek Osmanlı eseri olan,

İmaret Camiinin son cemaat yerinde bulunan sütun bileziği üzerine kazıdan anlaşılmaktadır. Osmanlının gerileme Döneminde Kavalalı Mehmet ali Paşa kumandasındaki Mısır Ordusu da Akşehir üzerinden Konya'ya kadar ilerlemiş ve ordunun bir bölümü kışı Akşehir'de geçirmiştir. Bu olaylar, Akşehir'in Osmanlılar Döneminde de ticaret yolları üzerinde önemli bir ticaret merkezi oluşunun göstergesidir.

Batı Cephesi Karargâhı 21 Kasım 1921'de Akşehir'e nakledilir. 24 Ağustos 1922 tarihine kadar sürecek olan dokuz ay on günlük süreç içerisinde taarruz hazırlıkları Akşehir 'den yönetilir ve planlar burada yapılır, silahlar ile cephaneler arasta dükkanlarda imal edilir. Garp Cephesi Kumandanı İsmet (İnönü) Paşa sürekli Akşehir'de kalarak hazırlıkları yönetir. Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa hazırlıkların durumu denetlemek üzere değişik tarihlerde Akşehir'e gelir. Nihayet 24 Ağustos 1922 sabahı Batı Cephesi Karargahı, cepheye gitmek üzere Akşehir'den ayrılır.

Böylece Akşehir Neolitik Dönemden başlayarak, Anadolu'nun düşman işgalinden kurtulmasına kadar, tarihteki yerini almıştır. En büyük fonksiyonu ise Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasında almış olduğu roldür.

Akşehir'in toprakları üzerinde yaşamış kültürler düşünüldüğünde, çok zengin bir kültür mozağine sahip olduğu görülebilir. Ancak günümüze kadar gelebilen ve ayakta kalan Selçuklu eserleri ile Osmanlı Dönemine ait sadece İmaret Camii'dir. Ancak bu mozaik içerisinde son Osmanlı ile ilk Cumhuriyet dönemlerinden günümüze kadar gelen ve gerçek Türk kültürünü yansıtan sivil mimarlık eserleri ile el sanatları yadsınamaz. Bugün artık Türkiye'ye mal olmuş ve büyük bölümü tescilli Akşehir Evleri, aynı adlı anılmaktadır. Kent içerisinde de halk bu yukarıda bulunan mahalleyi "Eski Akşehir Evleri" olarak adlandırılmaktadır.
